

17) Резюмета на рецензираните публикации на български и на английски език

1. Из историята на Самуилова България. София, 2022. 319 с. ISBN 978-619-7377-25-5 (мека подвързия); ISBN 978-619-7377-26-2 (твърда подвързия); ISBN 978-619-7377-27-9 (pdf)

Настояща монография изследва някои важни моменти от историята на Самуилова България (971–1018). Макар в тази история да присъстват редица ярки личности от българската история, цар Самуил със своята дейност и политическо присъствие се превръща в символ на тази епоха. В предговора са маркирани основните позиции на автора, а именно: Историята на Самуилова България е институционално свързана с държавно-политическата традиция на ранносредновековното Българско ханство-царство; Историческите извори по категоричен начин свидетелстват за българската народностна принадлежност на личностите от Самуилова България; Наложително е сериозно остеологично изследване на костните останки от гробовете, разкрити в базиликата „Св. Ахил“ на едноименния остров в Малкото Преспанско езеро; Тленните останки (костите) на цар Самуил и на неговите родственици, открити в споменатите гробове, трябва да се препогребат отново там, където са намерили последен покой. Така се спазва традицията на християнската погребална практика. Същевременно с това гробът на Самуил е своеобразен маркер за пределите на българската държавност през Средновековието. Нека неговите кости бъдат оставени там, където той сам е пожелал да бъде погребан; Ослепяването на Самуиловите воители и произлязлото от това прозвище на византийския император Василий II – Българоубиец (976–1025) е исторически факт, отбелязан в изворите от този епоха и опитите за негово омаловажаване и negliжиране нямат основание; Изследването на Самуилова България, показва, че тя е неразривно продължение от историята на българската държава през VII–X в. и естествена основа на историята на възобновеното Българско царство от XII–XIV в.

В първата част са разгледани родословните корени на семейството на цар Самуил и неговите братя. Авторът стига до заключението, че Самуил е кръвно свързан с династията на хан Крум. Предложени са аргументи за това, че Самуил е бил най-възрастният от четиримата си братя.

Във втората част авторът се спира на ослепяването на 15 хиляди български войници пленени от византийският император Василий II Българоубиец. Основателно се отхвърля тезата, че такова ослепяване не е имало, а то по-скоро е било продукт на византийската пропаганда от XI в. Приведени арабски исторически извори, които потвърждават тезата за масови ослепявания.

В третата част подробно е анализирана смъртта на българските владетели българските царе Борис II (969–971, † 978), Роман-Симеон (978–991, † 997), Самуил (997–1014, † 6 октомври 1014), Гаврил-Роман Радомир (1014–1015, † август 1015) и Йоан-Владислав (1015–1018, † февруари 1018). В светлината на историческите извори са разгледани всички детайли свързани с тази тема. Внесени са важни уточнения, свързани с хронологията на събитията около цар роман-Симеон. Авторът обръща внимание и на резултатите от археологическите разкопки на остров „Св. Ахил“ в Малкото Преспанско езеро. Отритите гробове в базиликата на острова са свързани със семейството на Самуил. Приемливо е да се смята, че хронологията на изградените саркофази и гробове е следната: А–1, В–2; Г–3, Д–4, т.е. гробът на Самуил е третият по реда на изграждане. В останалите са били погребани или препогребани неговата майка и баща, брат му Давид, както и синът му Гаврил Радомир.

В четвъртата част авторът разглежда ролята на историко-географската област Македония в историята на средновековна България в периода IV–XIV век. Основно и най-подробно е изложена политическата история, но са взети под внимание и редица елементи от историята на културата и църковната история. Съществена роля има позицията на автора, че през посочения период, Македония неизменно е била населявана от българско население и този регион. Политическото господство на Византия през XI–XII век и на Сърбия през втората половина XIV век, не са променили българския етнически облик на Македония.

2. Цар Самуил в оценките на българската медиевистика. – В: Георги Н. Николов, Силвия Аризанова. Самуилова България в българската историопис (1945–2020) (Македонска библиотека № 54). София 2020, с. 125 –135. ISBN 978-619-7377-16-3

В тази статия се разглеждат оценките за цар Самуил в оценките на българските историци от иеромонах Паисий Хилендарски (1722–1773) до сега. Българските медиевисти са очертали заслугите на българския владетел за отбрана на държавата от византийската експанзия и трагичната му смърт през 1014 г.

3. Самуилова България в изследванията на проф. Василка Тъпкова-Заимова. – В: Балканистиката е моят живот. (Не)познатата проф. Василка Тъпкова-Заимова. Съставителство и редакция проф. д. и. н. Рая Заимова. (= Studia Balcanica 34). София, 2020, с. 123–130. ISBN: 978-619-00-1209-2

Тази тематика е била доминираща в огромния брой (почти 600!) нейни научни и научно-популярни публикации. Сред тях особено място заемат изданията, посветени на Самуилова България – двайсетина книги, статии и преводи на исторически извори. Ако се хвърли поглед върху хронологията на написаното от В. Тъпкова-Заимова за историята на Самуилова България, то веднага прави впечатление, че нейният първоначален интерес към тази тематика е свързан с превода и коментара на няколко от най-важните исторически извори, публикувани на новобългарски език през далечните 1965–1966 г. И до ден днешен техният превод се използва както от българските учени, така и от някои автори в съседните славянски държави. Удивителна е виталността на тези публикации, които са предмет на цитиране повече от половин столетие. Отличните познания на класическите (старогръцки и латински) езици от страна на В. Тъпкова-Заимова са ѝ дали възможност да направи блестящи преводи на византийските исторически съчинения от X–XII в. Статията е придружена с библиография.

4. Периодизация на българската средновековна история. – История, 28/2 (2020), с. 111–133. Print ISSN 0861 – 3710; online ISSN 1314 – 8524

Направен е опит за периодизиране на българската средновековна история на хронологически, държавно-политически, културно-исторически и църковен принцип. Представени са досегашните представи за периодизацията на Българското средновековие. Авторът достига до извода, че българската история се простира в границите от най-ранната история на славяни и протобългари до края на XVII в.

5. Кракра – защитникът на Перник и неговата роля в българската история в началото на XI в. – В: Кракра 1. София – Перник: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, с. 9–25. ISBN 978-954-07-4981-5

Подробно е разгледан живота и дейността на българския защитник на крепостта Перник от края на X до 1018 г. Името му подсказва, че той има протобългарски произход. Уточнена е хронологията византийските походи срещу него. Кракра се предава на императора едва след като е убит и последния български цар, а нов не е

провъзгласен. Перник е била една от най-здравите крепости по това време. Неговата съдба във Византия е неизвестна.

6. From Khanat to Tsardom. The titles and appellatives of the Bulgarian rulers during the Early Middle Ages (7th–11th c.) according to historical sources. – In: State and Empire. Proceedings of the 6th International Symposium “Days of Justinian I”, Ohrid, Resen, 23–24 November, 2018. Edited by Mitko B. Panov. Skopje, 2019/ Држава и империја. Зборник на трудови од Шестиот меѓународен симпозиум „Денови на Јустинијан I”, Охрид, Ресен, 23–24. 11. 2018. Уредник Митко Б. Панов. Скопије, 2019, p. 26–40. ISBN 978-9989-159-97-8

В статијата са разгледани титлите и апелативите на българските владетели от ранното средновековие. Прави впечатление, че главната характеристика в тяхната титулатура е етническото определение – български. Това с особена сила се отнася и за владетелите от времето на Самуилова България. Авторът смята, че титлата „цар“ се налага трайно в България по времето на цар Симеон през 913. От времето на цар Самуил е засвидетелстван и българския превод на византийската титла автократор, а именно „самодържец“.

7. Die Farbe der Frösche. Beispiele aus der Geschichte von Niketas Choniates. – In: Byzantina et Slavica. Studies in Honour of Professor Maciej Salamon. Krakow, 2019, S. 283–291. ISBN 978-83-66304-14-7

Византийският историк Никита хониат (ок. 1155–1215/6) е включил един епизод от българската средновековна история в своята историческа творба, като е използвал играта на цветовете, за да придаде подходящо политическо внушение на своя читател. А произведението на този ромейски полихистор е било предназначено за читателите в империята. В средновековна България то е останало непознато. И така, според строгите правила на византийското дворцово първенство някои византийски служители са имали право и задължение да носят дрехи и обувки в зелен цвят. За нуждите на историческото повествование и политическа пропаганда, обаче те са споменати от Никита Хониат като жабешки. Така само с употребата на тази цвотова характеристика, той се опитал да омалважи успеха на българите в една от битките срещу империята в края на XII век.

8. Цар Самуил († 1014) в историческата памет на българите през XIII–XIV в. – В: Памет и забрава в историята. Кюстендилски четения 24 (2018). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ 2019, с. 29–43. ISBN 978-954-07-4812-2

В статията са приведени различни примери за това, че българите са запазили спомена за своя велик цар и през XIII–XIV век. Най-ранното свидетелство за това са писмата на българския цар Калоян до римския папа Инокентий III. В редица български исторически творби от XIV в. цар Самуил се споменава наред с останалите български владетели от Средновековието. Най-впечатляваща е характеристиката на един византийски автор от втората половина на XIII в.: *„В предишно време и не много отдавна владеел над българите онзи прочут Самуил, който и досега е в устата на българите“*.

9. Сведения о Грузии и грузинах в древнеболгарской литературе. – В: ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები Contemporary Issues of Literary Criticism. XIII. XX საუკუნის 80–90-იანი წლების პოლიტიკური მოვლენები და ლიტერატურული დისკურსი საერთაშორისო სიმპოზიუმის მსალები. Political Events of 1980–1990s and Literary Discourse Proceedings of International Symposium. ნაწილი II. Part II. Tbilisi, 2019, с. 363–371. ISBN 978-9941-13-919-2 (ნაწილი I და II) ISBN 978-9941-13-921-5 (ნაწილი II) ISSN 1987-5363

Статията е посветена на една рядко разглеждана тема в българските исторически изследвания. Авторът стига до извода, че през средновековието грузинците са били един от най-симпатичните за българите православни народи (Вторият род са грузинците: кротки, обичащи чужденците, незлобливи, любезни, почитащи попа и за Бога разпитващи). Използвани са извори от втората половина IX и от XIII в.

10. „Винаги това, което е минало, е по-добро!“ Подбрани извори за стопанския подем в българските земи през XII в. – В: Интердисциплинарни четения 1. Природа и общество. София 2019, с. 125–141. ISBN 978-954-07-4687-6

Заглавието на статията е една византийска поговорка. Представени са византийски, западноевропейски и арбски извори за стопанския подем в българските земи през XII в. Една от главните причини за това е затоплянето на климата през този

век. Плодородните български земи били облагодетелствани от този факт. Това дало възможност на българската аристокрация да засили своето влияние в стопанския и политически живот на Византийската империя.

11. State organisation and power hierarchy in the Bulgarian Empire (927–969). – In: The Bulgarian state in 927–969. The epoch of Tsar Peter (Byzantina Lodziensia XXXIV). Łódź – Kraków, 2018, p. 257–268. ISBN 978-83-8142-115-7; ISBN 978-83-233-4545-9

Статията е една глава от обемната монография, посветена на българския цар Петър. Авторът подробно се спира на неговата титла, засвидетелствана главно в оловни печати. Важен факт е, че именно той за пръв път използва печат, на който името и титлата му са изписани на български език: Петър, цар на българите. Засвидетелствани са и редица протобългарски титли и длъжности (кавхан, ичиргу боила и др). Те отразяват господството на протобългарската държавна традиция в България и след нейната християнизация.

12. Самуилова България в светлината на нови извори и исторически изследвания. – В: Югозападна България – нови изследвания и проучвания. Сборник с доклади от научна конференция. Регионален исторически музей – Благоевград, 28–29 септември 2017. Благоевград, 2018, с. 36–56. ISSN 1311-3526

В тази обобщаваща работа авторът се спира по-подробно на значението на две важни открития от XX век, а именно надписът от Битоля и гроба на Самуил от Преспа. Те внасят нова информация за историята на Самуилова България. Същевременно в статията са критично представени някои нови публикации на тази тема, отнасящи до генеалогията на Самуиловия род, до ослепяването и др. Отбелязана е голямата заслуга на българските медиевисти за превеждането от гръцки и латински език на най-важните извори за тази епоха.

13. Византийско коварство и българско предателство, 1015–1018 г. – В: Коварство и предателство в историята [= Кюстендилски четения 22 (2016)]. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 71–88. ISBN 978-954-07-4606-7

Повечето от гордите български военачалници и крепостни управители (Кракра, Драгомъж, младият Николица и още други около 40 души), търсейки спасение, доброволно се предали на Василий II. Съкровищата от дворците на българските царе в Охрид били разграбени от ромеите. Мнозина храбри Самуилови воеводи дали живота си за Българското царство. Но, както се вижда, не са били малко и онези, които предпочели да се предадат, като повечето от тях Василий II възнаградил с високи ромейски почетни титли и служби. Уместно е заключението, че „никога преди, както и никога след това, ромейски василевс не е използвал удостояването с високи почетни рангове в такъв мащаб спрямо българите, както извършва това Василий II“. Предателството, обаче се проявило главно в месеците когато загинал последният български цар Йоан-Владислав.

14. Битката при р. Ахелой (20 август 917 г.) в историческите извори и историографската традиция. – В: Симеонова България в историята на Европейския югоизток: 1100 години от битката при Ахелой. II. Велико Търново, 2018, с. 13–32. ISBN 978-619-00-0832-3

Събрани са всички исторически свидетелства за тази битка. По-голямата част от тях са византийски (главно писма и исторически творби), но има малък брой западни и източни сведения. Твърде учудващ е фактът, че липсват домашни извори за тази голяма българска победа. Представени са и оценките на българските историци от XIX–XX в. Цитирани са им ненията на тива известни медиевисти като Стивън Рънсиман (1903–2000), Кристиан Жерар, Робърт Браунинг (1914–1997) и др. Авторът заключава, че битката при Ахелой не е стояла в центъра на вниманието на историците. Тя е останала в сянката на величавата фигура на Симеон и неговото всеобхватно управление.

15. Бдин, 1002 г. – В: Изследвания и материали за Видин и региона. Том II. София, 2018, с. 289–294. ISBN 978-954-07-3646-4

В статията са проследени събитията от 1002–1003 г., когато византийският император Василий II подложил дунавската крепост Видин на осеммесечна обсада, като използва „гръцки огън“ за превземането на крепостта. Българските военачалници проявили голяма опитност в гасенето на този огън, като го събирали в голямо гърне. Спорен е въпросът дали градът е завладян или е предаден от местния български епископ. Опитът на цар Самуил да отклони вниманието на императора като нападне панаира край Адрианопол не дал очаквания резултат.

16. 1018 г. – последната година от историята на ранносредновековното Българско царство. – Македонски преглед, 41/2 (2018), с. 27–44. ISSN 0861-2277

Авторът подробно проследява събитията от 1018 г., които довели до сломяването на българската държава. Една голяма част от българската аристокрация доброволно се предала на византийския император, като запазила някои привилегии, но била изселена извън българските земи. Малцината, опълчили се на византийската армия скоро били отстранени от политическата сцена. Василий II предприел изселническа политика, като годните да се бият били изселени в Армения. След упорита половинвековна съпротива през 1018 г. българската държава прекъсва своето съществуване, за да възкръсне като птицата феникс след 167 години. Виталността в българското държавно развитие е била една от главните характеристики в многовековната история на България.

17. Ex fontibus ad veritatem. Vassil Gjuzelev's contribution to Slavic and Balkan Medieval studies. – Studia Slavica et Balcanica Petropolitana /Петербургские славянские и балканские исследования, (2016), № 2 (20), с. 193–197. ISSN 1995-848X [Съавтор: Dmitry Polyvyanny].

В статията са представени основни моменти от живота, дейността и творчеството на българския учен академик Васил Гюзелев. Това е българският медиевист, който е своеобразен мост от своите учители живели творили през XX век и неговите ученици, които продължават научното си творчество и до сега. Отбелязана е изключителната научна продуктивност на В. Гюзелев. При честването на предишния си юбилей (2006 г.) той заяви пред колегите си, че все още се възхищава на историческото знание, базирано на извори, но не и на предварително изградени схеми и вербална реторика, избирайки принципа “Ex fontibus ad veritatem” и желя да запази верността си към него докрай.

18. Теодор-Петър, Асен-Белгун и Йоаница-Калоян – обновители на Българското царство (1185–1207). – Във: Великите Асеновци. Сборник с доклади от конференция, посветена на 830 години от въстанието на братята Петър и Асен, началото на Второто българско царство и обявяването на Търново за столица на България и 780 години от легитимното възобновяване на Българската патриаршия. Велико Търново, 2016, с. 34–46+ 2 ил. ISBN 978-619-168-175-4

През управлението на българските царе Теодор-Петър (1185–1190; 1196/7), Асен-Белгун (1190–1196) и Йоаница-Калоян (1197–1207) били възстановени основните институции – Българското царство и Българската църква. През 1185 г. Василий I (1185–1232) бил ръкоположен за архиепископ и по този начин била възстановена независимата Българска църква. Той от своя страна коронясал Теодор-Петър за български цар в Търново. До 1190 г. Цар Теодор-Петър бил главната фигура в управлението на Българското царство. Няколко важни факта бележат пътя към възобновяването на Българското царство по негово време: 1. Успешните действия на българите срещу армиите на византийските пълководци 2. Сключването на българо-византийско примирие в Ловеч през 1187 г., което фактически било официално признаване на възстановената българска държава от страна на ромейския василевс Исаак II Ангел; 3. Осигуряването на военна помощ от кумани, които станали постоянен военен резерв за българския цар през следващите години. Това довело до рязко увеличаване на българската войска, която заедно с куманските наменици през 1189 г. достигнала 40 хил. души; 4. Трите български дипломатическите мисии до германския император Фридрих I Барбароса през 1189–1190 г., които показали значимата роля на възобновеното Българско царство в региона. Преминаването на върховната власт в ръцете на цар Асен-Белгун активизирало процеса на възобновяване. Преди всичко трябва да се отбележат териториалните завоевания през неговото царуване: Средец, белград, Браничево, както и победните за българите сражения в Тракия и Македония. Сред тях изпъква разгромът на ромеите в Тревненския проход през лятото на 1190 г. През 1195 г. от Средец в Търново тържествено били пренесени мощите на св. Иван Рилски. През управлението на цар Йоаница-Калоян продължило пренасянето на свети мощи, което превръщало столицата в богопазен град. Цар Йоаница-Калоян завършил освобождението на българските земи и обединението на българския народ на Балканския полуостров. Сключването на българо-византийския мирен договор в края на 1201 г. сложило край на 15-годишната война между двете страни, започнала с въстанието на Теодор-Петър и Асен-Белгун. Дипломатическите преговори и сключената уния с Римската църква (7–8 ноември 1204 г.) имала едно много важно следствие – Търновският архиепископ Василий бил провъзгласен и за Primas (т.е. първенец) на България. Така в периода 1185–1204 г. трайно били възобновени двата стълба на които се крепяла средновековна България – държавата и църквата (царството и патриаршията). Окончателното въздигане на Българската православна патриаршия станало на църковен събор в Galipoli през 1234 г. Сред всичките институционални

проблеми при възстановяването на Българското царство, главно място заемала Българската църква. Тя била основна грижа в политиката на първите петима на царе на България в периода 1185–1234 г.

19. За датата на покръстването на кан Борис I Михаил. – В: България в европейската култура, наука, образование, религия. Част 1. Материали от Четвъртата национална конференция по история, археология и културен туризъм „Пътуване към България“ – Шумен, 14–16. 05. 2014 година. Шумен, 2015, с. 11–22. ISBN 978-619-201-049-2

В статията са представени различните мнения, относно датата на покръстването на хан Борис- Михаил (852–889). Авторът застъпва мнението, че владетелят не се е покръстил пръв, а бил един от последните, който е извършил своето кръщение тайно, през една нощ през късната есен или зима на 865 г. Именно неговото покръстване е предизвикало бунт сред протобългарската аристокрация, който е бил потушен на 28 март 866 г. Специално място е отделено на каменния надпис от Балши (Албания), на неговото четене и интерпретация.

20. (Пра)българската държавна традиция в Самуилова България (краят на X – началото на XI в.). – В: Хиляда години от битката при Беласица и от смъртта на цар Самуил (1014–2014). София, 2015, с. 107–121. ISBN 978-619-176-049-7

В статията се проследяват елементите на прабългарската държавна традиция, които се запазват в историята на Самуилова България. От това време са известни двама носители на титлата кавхан – Дометиан и Теодор и един носител на титлата ичиргу боил – Богдан. От рода на кавханите бил организаторът на българското въстание срещу византийската власт през 1072 г. – Георги Войтех. Запазила се и българската традиция за установяването на две владетелски резиденции. В Самуилова България такава роля изпълнявали крепостите Охрид, Преспа, Битоля, Сетина, Скопие и др.

21. Последният поход на византийски император срещу столицата на Българското царство – Търново (1190 г.). – Bulgaria Mediaevalis, 4–5 (2013–2014), с. 439–451. ISSN 1314-2941

През XIII–XIV в. Византийската империя променя своята политическа стратегия спрямо Българското царство – отпада идеята за неговото унищожение. Свидетелство за

това е фактът, че през 1190 г. е организиран последният поход, начело с византийски император срещу българската столица Търново. Никога по-късно това не се повторило. В статията е проследен маршрута на византийската армия и детайли около битката в Тревненския проход. Посочени са различни мнения по спорните въпроси.

22. Епохата на великия български цар Самуил. – Македонски преглед, 37/3 (2014), с. 7–28. ISSN 0861-2277

В статията е представена панорама на международните отношения в Европейския югоизток в края на X и началото на XI в. Проследени са отношенията на Българското царство с Византийската империя, с унгарските племена и сърбите. Откроена е ролята на цар Самуил като върховен военачалник и дипломат. Посочени са обективните и субективни причини довели до завладяването на Българското царство от Византийската империя.

23. Българският цар Самуил и неговото време. – В: Цар Самуил († 1014) в битка за България. София, 2014, с. 7–28. ISBN 978-954-9472-31-8

Статията има обзорен характер. В нея са представени решителните военни сблъсъци между българите, водени от Самуил като военачалник и цар от една страна, и армията на византийския император Василий II Българоубиец (976–1025) от друга: сраженията при прохода Траянови врата (17 август 986), при р. Сперхей (996), при укреплението Ключ (29 юли 1014). Представени са и по-важните събития във вътрешнополитическия живот на Самуилова България.

24. Vorwärts nach Konstantinopel! Die Entstehung der Idee über die Eroberung der byzantinischen Hauptstadt durch die Bulgaren. – Сборник радова Византолошког института, 50 (2013), S. 113–122. ISSN 0584-9888

В статията е проследено постепенното запознаване на българите с византийската столица. Няколко български владетели през ранното средновековие са посещавали Константинопол: Грод (VI в.), Кубрат (605–665), Тервел (701–722), както и някои ханове през VIII в. За пръв път тази идея е намерила израз за практическо осъществяване през управлението на хан Крум (796–814). Представени са неговите приготовления за предстоящата обсада през 814 г. Никога в историята на средновековна България не била предприемана толкова мащабна подготовка за завладяването на византийската столица Константинопол. Хан Крум впрегнал всички

военни сили на своята държава за осъществяването на своята цел: след серия опустошителни походи да нанесе смъртоносен удар на империята. Победите над трима византийски василевси (Никифор I (802–811), Михаил I Рангаве (811–813 и Лъв V Арменец, 813–820) повишили неговото самочувствие и дали воля на политическата му самоувереност. Разказите на ромейските хронисти за подготовката и намеренията на българския владетел оставят илюзорното впечатление, че само случайната му (или постигната с Божия намеса) смърт е предотвратила завладяването на Константинопол от българите. Сто години по-късно тази илюзия отново възкръснала и намерила израз във военните действия на българския цар Симеон I Велики (893–927).

25. Образът на трима сепаратисти в произведенията на Никита Хониат. – В: Средновековният българин и „другите“. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. дин Петър Ангелов. София, 2013, с. 249–262. ISBN 978-954-07-3454-5

Образът на българите в представата на византийците през последните години бе обект на редица изследвания. Научният интерес в това отношение бе насочен към външния вид, интелекта и душевността на българите, към българската природа и българските владетели и т.н. По-бегло е засяган образът на сепаратистите във Византийската империя и средновековното Българско царство. По начало в историографията, както средновековната (особено и главно във Византия), така и в съвременната те се представяни преди всичко в негативна светлина. Може би затова сепаратистите обикновено стоят встрани от интереса на съвременната медиевистика. Независимо от това в научната литература през XX и началото на XXI в., те и техните владения бяха обект на редица сериозни научни изследвания. Действията на трима от тях (Добромир Хриз, Иванко, Йоан Спиридонаки) са подробно описани от византийския историк Никита Хониат (ок. 1155–1215/6). Византийският историк и ретор, не е търсил умишлено сравнение между тримата, но неговите произведения са добра основа за сравнителна характеристика на тези личности. Разгледано е политическото поведение, произходът и физическия облик на споменатите сепаратисти. Анализирани са случки от ежедневието и упосдобяването на тези сепаратисти с различни животни. Написаното от Никита Хониат за Добромир Хриз, Иванко и Йоан Спиридонаки е един твърде интересен момент от обемното творчество на византийския писател.

26. Die Christianisierung der Bulgaren und das Mönchtum in der Familie des Khans Boris I. Michail im 9.–10. Jahrhundert. – In: Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and Historical Evidence. Vol. I. Kraków – Leipzig – Rzeszów – Warszawa, 2012, S. 91–100. ISBN 978-3-86583-659-5; ISBN 978-83-89499-85-1; ISBN 978-83-936467-0-8

Особено важна роля за развитието на монашеския живот сред българите изиграл цариградския Студийски манастир „Св. Йоан Предтеча“. Тук през 789 г. се установили Теодор Студит (759–826), брат му Йосиф Студит (762–832) и чичо им Платон. Оттогава тази обител заела значимо място за изграждането на манастирския и монашески живот в ранносредновековна България. Един от първите българи който станал монах в Студийската обител бил Тадей Скитът († 815). След покръстването в България пристигнали мнозина монаси от Студийския манастир. Тъй като част от тях били от български и славянски произход, те били в състояние да проповядват на достъпен език сред местното население. Влиянието на Студийския манастир се изразило в изграждането на български манастири по негов образец и въвеждането на студийски правила за монашески живот. Ранното и масово разпространение на монашеството във владетелското семейство бил един от феномените в процеса на християнизация на България. Освен самият Борис, монахини станали двете му дъщери, брат му Докс, племенника му Тудор Доксов, синът му Симеон, неговия внук Петър и др.

27. Вътрешнополитическото развитие на възобновеното Българско царство (края на XII – края на XIII век): фактори и проблеми. – Сборник радова Византолошког института, 46 (2009), с. 167–176. ISSN 0584-9888

В статията са разгледани някои общи характеристики във вътрешнополитическото развитие на Българското царство през XII–XIII век. Така например в периода 1185–1300 г. само един български цар е доживял естествена смърт на престола – всички останали са убити. Двойствена е била ролята на куманите в българския политически живот. От една страна, особено в края на XII и първите години на XIII в. те са имали решителна намеса за победните битки на българските царе. От друга, по-нататъшното им вмешателство в политическия живот на страната имал и негативен ефект. Важен фактор в политическия живот на страната е постъпателното развитие на сепаратизма и децентрализационните процеси в дстраната. Взети под внимание и други фактори като управлението на малолетни владетели в средата на XIII век, смяната на династията Асен с династията Тертер и др.

28. Българите и Византийската империя (август–ноември 1185 г.). – В: Тангра. Сборник в чест на 70–годишнината на акад. Васил Гюзелев. София, 2006, с. 597–617. ISBN 978-954-07-2435

В статията са проследени политическите събития във Византийската империя и в българските земи. Обърнато е внимание на участието на българи в отбраната на Солун през август 1185 г. Съобщава се за загинали 7 хиляди души главно от българската пехота. Походът на норманите от Сицилия през лятото на 1185 е бил главният фактор, който е улеснил действията на Асен-Белгун и Теодор-Петър за възобновяването на Българското царство. Изразена е тезата, че въстанието е било обявено при освещаването на църквата „Св. Димитър“ в Търново на 26 октомври 1185 г.

29. Едно сведение за българската история: Ioannes Scylitzes (cod. Ambr. P. 279).: Ioannes Scylitzes (cod. Ambr. C. 279). – In: CIVITAS DIVINO–HUMANA. In honorem annorum LX Georgii Bakalov. София, 2004, с. 335–338. ISBN 954-9942-60-0

През 1019 г. двама български военачалници Елинаг (Елемаг) и Гавра участват в заговор срещу византийската власт. Те са разпитани, като първия е освободен, а Гавра е бил заловен и наказан. Интерес представлява резиденцията на Елемаг – средновековната крепост Белград. В пределите на ранносредновековното Българското царство има две крепости с това име – едната на р. Дунав (дн. в Сърбия) и другата на р. Осуми (дн. Берат, в Албания). Едно описание на крепостта съдържащо се в интерполация към Историческия свод на Йоан Скилица в ръкописа от cod. Ambrosianus C. 279 inf. от XIV в. слага край на всички съмнения за местоположението на твърдината Белград, владяна през 1018 г. от Елемаг. Този неизползван в българската медиевистика текст дава, макар и бегла представа за облика на Белград през XI в. Той гласи следното: „Крепостта Белград пък е трудно достижима и за враговете съвсем недостъпна. Понеже от юг е увенчана със стръмнини, сред които тече и река: Асона се нарича тя. А [само] един вход има към крепостта“.

30. The Bulgarian aristocracy in the war against the Byzantine Empire (971–1019). – In: Byzantina et Slavica Cracoviensia III. Byzantium and East Central Europe. Cracow, 2001, p. 141–158. ISSN 1230-4603

В статията подробно са представени всички личности, които са участвали в епохалната война срещу Византийската империя в периода 971–1019 г. В известна степен статията има просопографски характер. Специално внимание е обърната на онези български аристократи, чиито владения били от двете страни на Средния Дунав.

31. Historical notes about a Bulgarian princess in Constantinople in the 14th century. – *Etudes balkaniques*, 33/1–2 (1997), p. 183–199. ISSN 0324-1654

В статията е разгледан живота и съдбата на дъщерята на цар Иван Александър (1331–1371) Кираца-Мария. Още невръстна тя става съпруга на византийския престолонаследник Андроник I., който впоследствие става император. Заедно с него тя прекърва близо три години във византийска тъмница. Впоследствие лекува ослепените си съпруг и син. Известно време живее в Генуа и завършва живота си като монахиня Макария в началото на XV в.

32. Венгры в Болгарском царстве в XIII–XIV веках. – In: *Byzance et ses voisins. Mélanges à la mémoire de Gyula Moravcsik à l'occasion du centième anniversaire de sa naissance.* – *Acta Universitatis de Attila József nominatae. Opuscula byzantina IX. Generalia.* Szeged, 1994, c. 77–85. ISBN 963 85152 036

В статията не се изследват племенни групи, а само присъствието на отделни личности. Сред тях са унгарската принцеса, дъщеря на унгарския крал Андрей II. В домашните извори тя се споменава с името Ана, а във византийските с името Мария. През 1219 г. тя става съпруга на цар Иван Асен II и впоследствие приема православно изповедание. Друга любопитна личност е унгареца Инас, който пристига в България като наемник и със своя отряд се бие за каузата на Българското царство.

33. Военнополитическа история на средновековния град Боруй. – *Военноисторически сборник* 50/3 (1981), с. 34–44. ISSN 0204-4080

В своята първа научна публикация авторът подробно разглежда историята на средновековния византийски и български град Бероя (Боруй). Акцентът е главно върху политическата история. Това е първото специално изследване опиращо се главно на пимените исторически извори. За отбелязване е фактът, че то е цитирано в *Tabula Imperii Byzantini*. Hrsg. H. Hunger. Bd. 6. Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos) von P. Soustal. Wien, 1991.

* * *

English translation

1. Sketches from the History of Samuel's Bulgaria. Sofia, 2022. 319 p. ISBN 978-619-7377-25-5; ISBN 978-619-7377-26-2; ISBN 978-619-7377-27-9 (pdf)

This monograph examines some important moments in the history of Samuel's Bulgaria (971–1018). Although a number of prominent personalities from Bulgarian history are present in this story, Tsar Samuel with his activity and political presence became a symbol of this era. The foreword highlights the main positions of the author, namely: The history of Samuil's Bulgaria is institutionally related to the state and political tradition of the early medieval Bulgarian Khanate-Tsardom; The historical sources categorically testify to the Bulgarian ethnicity of the personalities from Samuil's Bulgaria; Serious osteological examination of the bone remains of the graves discovered in the basilica "St. Achilles" on the island of the same name in the Little Prespa Lake; The remains (bones) of Tsar Samuel and his relatives, found in the mentioned graves, must be reburied where they found their last rest. This is how the tradition of Christian funeral practice is observed. At the same time, Samuel's tomb is a kind of marker for the borders of the Bulgarian state in the Middle Ages. Let his bones be left where he himself wished to be buried; The blinding of Samuel's warriors and the resulting nickname of the Byzantine Emperor Basil II – Bulgarian Slayer (976–1025) is a historical fact noted in the sources of this era and attempts to belittle and neglect it are unfounded; Samuel's study of Bulgaria shows that it is an inseparable continuation of the history of the Bulgarian state in the 7th–10th centuries and a natural basis for the history of the revived Bulgarian Tsardom from the 12th–14th centuries.

The first part examines the genealogical roots of the family of Tsar Samuel and his brothers. The author concludes that Samuel is blood related to the Khan Krum dynasty. Arguments have been made that Samuel was the eldest of his four brothers.

In the second part the author focuses on the blinding of 15 thousand Bulgarian soldiers captured by the Byzantine Emperor Basil II the Bulgarian Slayer. The thesis that such blindness did not exist, but rather it was a product of the Byzantine propaganda of the 11th century, is rightly rejected. Arab historical sources are cited, which confirm the thesis of mass blindness.

The third part analyzes in detail the deaths of the Bulgarian rulers: the Bulgarian Tsars Boris II (969–971, † 978), Roman-Simeon (978–991, † 997), Samuel (997–1014, † October 6, 1014), Gabriel-Roman Radomir (1014–1015, † August 1015) and John-Vladislav (1015–1018, † February 1018). In the light of historical sources, all the details related to this topic are considered. Important clarifications have been made regarding the chronology of events around Tsar Roman-Simeon. The author also draws attention to the results of archeological excavations on the island of “St. Achilles” in the Little Prespa Lake. The discovered graves in the basilica on the island are connected with Samuel’s family. It is acceptable to consider that the chronology of the constructed sarcophagi and tombs is the following: A – 1, B – 2; Γ – 3, Δ – 4, i.e. Samuel’s tomb is the third in the order of construction. His mother and father, his brother David and his son Gavril Radomir were buried or reburied in the others.

In the fourth part the author examines the role of the historical and geographical region of Macedonia in the history of medieval Bulgaria in the period 4th–14th century. Political history is presented in detail and detail, but a number of elements from the history of culture and church history are also taken into account. The author's position plays a significant role, that during the mentioned period, Macedonia was invariably inhabited by the Bulgarian population and this region. The political domination of Byzantium in the 11th–12th centuries and of Serbia in the second half of the 14th century did not change the Bulgarian ethnic image of Macedonia.

2. Tsar Samuel in the assessments of Bulgarian medieval studies. – In: Georgi N. Nikolov, Silvia Arizanova. Samuilova Bulgaria in Bulgarian Historiography (1945–2020) (Macedonian Library № 54). Sofia 2020, pp. 125 –135. ISBN 978-619-7377-16-3

This article examines the assessments of Tsar Samuel in the assessments of Bulgarian historians by the hieromonk Paisii Hilendarski (1722–1773) until now. The Bulgarian medievalists outlined the merits of the Bulgarian ruler for the defense of the state from the Byzantine expansion and his tragic death in 1014.

3. Samuil’s Bulgaria in the research of Prof. Vasilka Tapkova-Zaimova. – In: Balkan studies is my life. The (un)known Prof. Vasilka Tapkova-Zaimova. Compiled and edited by Prof. Raya Zaimova. (= Studia Balcanica 34). Sofia, 2020, pp. 123–130. ISBN: 978-619-00-1209-2

This topic has dominated the huge number (almost 600!) Of her scientific and popular science publications. Among them a special place is occupied by the editions dedicated to Samuilova Bulgaria – twenty books, articles and translations of historical sources. If we take a look at the chronology of what V. Tapkova-Zaimova wrote about the history of Samuil’s Bulgaria, it is immediately noticeable that her initial interest in this topic is related to the translation and commentary of several of the most important historical sources published in modern Bulgarian. language in the distant 1965–1966. To this day, their translation is used both by Bulgarian scholars and by some authors in the neighboring Slavic countries. The vitality of these publications, which have been cited for more than half a century, is astonishing. The excellent knowledge of the classical (ancient Greek and Latin) languages by V. Tapkova-Zaimova gave her the opportunity to make brilliant translations of Byzantine historical works from the 10th–12th centuries. The article is accompanied by a bibliography.

4. Periodization of the Bulgarian medieval history. – *Istoria*, 28/2 (2020), pp. 111–133. Print ISSN 0861 - 3710; online ISSN 1314 – 8524

An attempt has been made to periodize the Bulgarian medieval history on chronological, state-political, cultural-historical and ecclesiastical principles. The current ideas about the periodization of the Bulgarian Middle Ages are presented. The author comes to the conclusion that Bulgarian history extends from the earliest history of Slavs and Proto-Bulgarians to the end of the seventeenth century.

5. Krakra – the defender of Pernik and his role in Bulgarian history in the early eleventh century. – In: *Krakra 1. Sofia - Pernik: University Publishing House "St. Kliment Ohridski "*, 2020, pp. 9–25. ISBN 978-954-07-4981-5

The life and activity of the Bulgarian defender of the Pernik fortress from the end of the 10th to 1018 are examined in detail. His name suggests that he is of proto-Bulgarian origin. The chronology of the Byzantine campaigns against him is specified. Krakra surrendered to the emperor only after the last Bulgarian Tsar was killed, and a new one was not proclaimed. Pernik was one of the strongest fortresses at that time. His fate in Byzantium is unknown.

6. From Khanat to Tsardom. The titles and appellatives of the Bulgarian rulers during the Early Middle Ages (7th–11th c.) according to historical sources. – In: *State and Empire. Proceedings of the 6th International Symposium “Days of Justinian I”, Ohrid,*

Resen, 23–24 November, 2018. Edited by Mitko B. Panov. Skopje, 2019, p. 26–40. ISBN 978-9989-159-97-8

The article examines the titles and appeals of the Bulgarian rulers of the early Middle Ages. It is noteworthy that the main feature in their title is the ethnic definition – Bulgarian. This is especially true of the rulers of the time of Samuel's Bulgaria. The author believes that the title “Tsar” was permanently established in Bulgaria during the reign of Tsar Simeon in 913. Since the time of Tsar Samuel, the Bulgarian translation of the Byzantine title autocrat, namely “autocrat”, is attested.

7. The color of frogs. Examples from the story of Niketas Choniates. – In: Byzantina et Slavica. Studies in Honor of Professor Maciej Salamon. Krakow, 2019, pp. 283–291. ISBN 978-83-66304-14-7

The Byzantine historian Niketas Choniates (c. 1155–1215 / 6) included an episode in Bulgarian medieval history in his historical work, using the play of colors to give a proper political implication to his reader. And the work of this Roman polyhistor was intended for readers in the empire. In medieval Bulgaria it remained unknown. Thus, according to the strict rules of the Byzantine palace championship, some Byzantine officials had the right and obligation to wear clothes and shoes in green. However, for the purposes of historical narrative and political propaganda, they are mentioned by Niketas Choniates as frogs. Thus, only by using this color characteristic, he tried to downplay the success of the Bulgarians in one of the battles against the empire at the end of the twelfth century.

8. Tsar Samuel († 1014) in the historical memory of the Bulgarians in the 13th–14th centuries – In: Memory and oblivion in history. Kyustendil Readings 24 (2018). Sofia: University Publishing House "St. Kliment Ohridski "2019, pp. 29–43. ISBN 978-954-07-4812-2

The article gives various examples of the fact that the Bulgarians have preserved the memory of their great Tsar in the thirteenth and fourteenth centuries. The earliest evidence of this are the letters of the Bulgarian Tsar Kaloyan (1197–1207) to the Roman Pope Innocent III. In a number of Bulgarian historical works from the 14th century, King Samuel is mentioned among other Bulgarian rulers from the Middle Ages. The most impressive is the description of a Byzantine author from the second half of the thirteenth century: “In the past and not so

long ago ruled over the Bulgarians that famous Samuel, who is still in the mouths of Bulgarians.”

9. Historical Information about Georgia and the Georgians in the Old Bulgarian Literature. – In: Political Events of 1980–1990s and Literary Discourse Proceedings of International Symposium. ნაწილი II. Part II. Tbilisi, 2019, c. 363–371. ISBN 978-9941-13-919-2 (ნაწილი I და II) ISBN 978-9941-13-921-5 (ნაწილი II) ISSN 1987-5363

The article is dedicated to a rarely discussed topic in Bulgarian historical research. The author concludes that in the Middle Ages the Georgians were one of the most sympathetic to the Bulgarian Orthodox peoples (the second generation are the Georgians: meek, loving foreigners, kind, kind, venerable and asking about God). Sources from the second half of the 9th and from the 13th century are used.

10. “Always what is past is better!” Selected sources for the economic rise in the Bulgarian lands in the twelfth century. – In: Interdisciplinary readings 1. Nature and society. Sofia 2019, pp. 125–141. ISBN 978-954-07-4687-6

The title of the article is a Byzantine proverb. Byzantine, Western European and Arab sources for the economic rise in the Bulgarian lands in the twelfth century are presented. One of the main reasons for this is the warming of the climate in this century. The fertile Bulgarian lands benefited from this fact. This enabled the Bulgarian aristocracy to strengthen its influence in the economic and political life of the Byzantine Empire.

11. State organisation and power hierarchy in the Bulgarian Empire (927–969). – In: The Bulgarian state in 927–969. The epoch of Tsar Peter (Byzantina Lodziensia XXXIV). Łódź – Kraków, 2018, p. 257–268. ISBN 978-83-8142-115-7; ISBN 978-83-233-4545-9

The article is a chapter of the general monograph dedicated to the Bulgarian Tsar Peter. The author dwells in detail on his title, attested mainly in lead seals. An important fact is that it was he who for the first time used a seal on which his name and title were written in Bulgarian: Peter, Tsar of the Bulgarians. A number of Proto-Bulgarian titles and positions (kavhan, ichirgu boila, etc.) have also been attested. They reflect the dominance of the proto-Bulgarian state tradition in Bulgaria even after its Christianization.

12. Samuil's Bulgaria in the light of new sources and historical research. – In: Southwestern Bulgaria – new research and studies. Proceedings of a scientific conference. Regional History Museum – Blagoevgrad, September 28–29, 2017. Blagoevgrad, 2018, pp. 36-56. ISSN 1311-3526

In this summary work the author dwells in more detail on the significance of two important discoveries from the twentieth century, namely the inscription from Bitola and the tomb of Samuel from Prespa. They bring new information about the history of Samuilova Bulgaria. At the same time, the article critically presents some new publications on this topic, relating to the genealogy of the Samuel family, to blindness and others. The great merit of the Bulgarian medievalists for the translation from Greek and Latin of the most important sources for this epoch is noted.

13. Byzantine insidiousness and Bulgarian betrayal, 1015–1018. - In: Insidiousness and betrayal in history [= Kyustendil readings 22 (2016)]. Sofia: University Publishing House “St. Kliment Ohridski”, 2018, pp. 71–88. ISBN 978-954-07-4606-7

Most of the proud Bulgarian military leaders and fortress governors (Krakra, Dragomuzh, the young Nikolitsa and about 40 others), seeking salvation, voluntarily surrendered to Basil II. The treasures from the palaces of the Bulgarian Tsars in Ohrid were looted by the Romans. Many brave Samuil voivodes gave their lives for the Bulgarian Tsardom. But, as can be seen, there were many who chose to surrender, most of whom Basil II rewarded with high Roman honorary titles and services. It is pertinent to conclude that “never before, as never before, did the Roman emperors use the honor with high honorary ranks on such a scale compared to the Bulgarians, as Basil II did.” The betrayal, however, manifested itself mainly in the months when the last Bulgarian Tsar, John Vladislav, died.

14. The Battle of the Aheloy River (August 20, 917) in historical sources and historiographical tradition. – In: Simeon's Bulgaria in the history of Southeast Europe: 1100 years since the Battle of Aheloy. II. Veliko Tarnovo, 2018, pp. 13–32. ISBN 978-619-00-0832-3

All the historical evidence for this battle has been collected. Most of them are Byzantine (mainly letters and historical works), but there is a small amount of Western and Eastern information. It is very surprising that there are no domestic sources for this great Bulgarian victory. The assessments of the Bulgarian historians from the 19th – 20th centuries are also

presented. They are quoted by famous medievalists such as Steven Runciman (1903–2000), Christian Gerard, Robert Browning (1914–1997) and others. The author concludes that the battle of Aheloy was not the focus of historians. She remained in the shadow of the majestic figure of Tsar Simeon and his all-encompassing rule.

15. Bdin, 1002. – In: Research and materials about Vidin and the region. Volume II. Sofia, 2018, pp. 289–294. ISBN 978-954-07-3646-4

The article traces the events of 1002-1003, when the Byzantine Emperor Basil II subjected the Danube fortress of Vidin to an eight-month siege, using “Greek fire” to capture the fortress. The Bulgarian military leaders showed great experience in extinguishing this fire by collecting it in a large pot. It is debatable whether the city was conquered or handed over by the local Bulgarian bishop. Tsar Samuel's attempt to divert the emperor's attention by attacking the fair near Adrianople did not yield the expected result.

16. 1018 – the last year of the history of the early medieval Bulgarian Tsardom. - Macedonian Review, 41/2 (2018), pp. 27–44. ISSN 0861-2277

The author traces in detail the events of 1018, which led to the collapse of the Bulgarian state. A large part of the Bulgarian aristocracy voluntarily surrendered to the Byzantine emperor, retaining some privileges, but was deported outside the Bulgarian lands. The few who opposed the Byzantine army were soon removed from the political scene. Basil II undertook an emigration policy, and those fit to fight were deported to Armenia. After stubborn half a century of resistance in 1018, the Bulgarian state ceased to exist in order to rise like the phoenix after 167 years. Vitality in the Bulgarian state development has been one of the main characteristics in the centuries-old history of Bulgaria.

17. Ex fontibus ad veritatem. Vassil Gjuzelev's contribution to Slavic and Balkan Medieval studies. – Studia Slavica et Balcanica Petropolitana /Петербургские славянские и балканские исследования, (2016), № 2 (20), с. 193–197. ISSN 1995-848X [Co-author: Dmitry Polyvyanny].

The article presents the main moments from the life, activity and work of the Bulgarian scientist academician Vasil Gyuzelev. This is the Bulgarian medievalist, who is a kind of bridge of his teachers who lived and worked in the twentieth century and his students, who continue their scientific work to this day. The exceptional scientific productivity of V.

Gyuzelev is noted. Celebrating his previous anniversary in 2006 Vassil Gjuzev ensured his colleagues that he is still admiring historical knowledge based upon sources but not on previously constructed schemes and verbal rhetoric, choosing the principle «*Ex fontibus ad veritatem*» and willing to keep fidelity to it to the end.

18. Theodore-Peter, Assen-Belgun and Ioanitsa-Kaloyan – innovators of the Bulgarian Tsardom (1185-1207). – In: The Great Assenevtsi. Proceedings of a conference dedicated to the 830th anniversary of the uprising of the brothers Peter and Assen, the beginning of the Second Bulgarian Tsardom and the declaration of Tarnovo as the capital of Bulgaria and 780 years since the legitimate resumption of the Bulgarian Patriarchate. Veliko Tarnovo, 2016, pp. 34–46 + 2 ill. ISBN 978-619-168-175-4

During the reign of the Bulgarian ШЯЪИС Theodore-Peter (1185–1190; 1196/7), Assen-Belgun (1190–1196) and Ioanitsa Kaloyan (1197–1207) the main institutions were restored - the Bulgarian Kingdom and the Bulgarian Church. In 1185 Basil I (1185–1232) was ordained archbishop and in this way the independent Bulgarian Church was restored. He, in turn, crowned Teodor-Petăr as Bulgarian king in Tarnovo. Until 1190, Tsar Theodore-Peter was the main figure in the rule of the Bulgarian Tsardom. Several important facts mark the way to the restoration of the Bulgarian kingdom in his time: 1. The successful actions of the Bulgarians against the armies of the Byzantine generals 2. The conclusion of the Bulgarian-Byzantine armistice in Lovech in 1187, which was actually the official recognition of the restored Bulgarian state. country of the Roman Vasilevs Isaac II Angel; 3. The provision of military assistance by Kumanen, who became a permanent military reserve for the Bulgarian king in the following years. This led to a sharp increase in the Bulgarian army, which together with the Kuman deputies in 1189 reached 40 thousand people; 4. The three Bulgarian diplomatic missions to the German Emperor Frederick I Barbarossa in 1189–1190, which showed the significant role of the revived Bulgarian Tsardom in the region. The transfer of supreme power into the hands of King Assen-Belgun intensified the process of restoration. First of all, the territorial conquests during his reign should be noted: Sredets, Belgrade, Branichevo, as well as the victorious battles for the Bulgarians in Thrace and Macedonia. Among them stands out the defeat of the Romans in the Tryavna Pass in the summer of 1190. In 1195 the relics of St. Ivan Rilski were solemnly transferred from Sredets to Tärnovovo. During the reign of King Joaniza-Kalojan, the transfer of holy relics continued, which turned the capital into a godly city. Tsar Joaniza-Kalojan completed the liberation of the Bulgarian lands and the unification of the Bulgarian people on the Balkan Peninsula. The conclusion of the Bulgarian-Byzantine

peace treaty at the end of 1201 put an end to the 15-year war between the two countries, which began with the uprising of Theodore Peter and Assen-Belgun. Diplomatic negotiations and the union with the Roman Church (November 7–8, 1204) had one very important consequence – Archbishop Basil of Tarnovo was proclaimed Primas (ie leader) of Bulgaria. Thus, in the period 1185–1204, the two pillars on which medieval Bulgaria rested - the state and the church (the kingdom and the patriarchate) - were permanently restored. The final rise of the Bulgarian Orthodox Patriarchate took place at a church council in Galipoli in 1234. Among all the institutional problems in the restoration of the Bulgarian Empire, the Bulgarian Church took the main place. It was a major concern in the policy of the first five kings of Bulgaria in the period 1185–1234.

19. On the date of the baptism of Khan Boris I Michael. – In: Bulgaria in European culture, science, education, religion. Part 1. Proceedings of the Fourth National Conference on History, Archeology and Cultural Tourism “Journey to Bulgaria” – Shumen, 14–16. 05. 2014. Shumen, 2015, pp. 11–22. ISBN 978-619-201-049-2

The article presents the different opinions about the date of the christening of Khan Boris-Mikhail (852-889). The author is of the opinion that the ruler was not the first to be baptized, but was one of the last to perform his baptism secretly, one night in the late autumn or winter of 865. It was his baptism that provoked a revolt among the Proto-Bulgarian aristocracy, extinguished on 28 March 866. A special place is given to the stone inscription from Balshi (Albania), on its reading and interpretation.

20. (Proto) Bulgarian state tradition in Samuel’s Bulgaria (end of 10th – beginning of 11th century). – In: A thousand years since the battle of Belasitsa and the death of Tsar Samuel (1014–2014). Sofia, 2015, pp. 107–121. ISBN 978-619-176-049-7

The article traces the elements of the proto-Bulgarian state tradition, which are preserved in the history of Samuil's Bulgaria. Since that time, two holders of the title of Kavhan are known – Dometian and Theodore and one holder of the title Ichirgu Boil – Bogdan. Among the Kavkhans was the organizer of the Bulgarian uprising against the Byzantine rule in 1072 - Georgi Voiteh. The Bulgarian tradition of establishing two ruling residences has been preserved. In Samuil’s Bulgaria such a role was played by the fortresses of Ohrid, Prespa, Bitola, Setina, Skopje and others.

21. The last campaign of the Byzantine emperor against the capital of the Bulgarian Tsardom – Tarnovo (1190). – Bulgaria Mediaevalis, 4–5 (2013–2014), pp. 439–451. ISSN 1314-2941

In the thirteenth and fourteenth centuries the Byzantine Empire changed its political strategy towards the Bulgarian kingdom - the idea of its destruction fell away. Evidence of this is the fact that in 1190 the last campaign was organized, led by a Byzantine emperor against the Bulgarian capital Tarnovo. This never happened again. The article traces the route of the Byzantine army and details about the battle in the Tryavna Pass. Different views have been expressed on the contentious issues.

22. The era of the great Bulgarian Tsar Samuel. – Macedonian Review, 37/3 (2014), pp. 7–28. ISSN 0861-2277

The article presents a panorama of international relations in the Southeast of Europe in the late tenth and early eleventh centuries. The relations of the Bulgarian Tsardom with the Byzantine Empire, the Hungarian tribes and the Serbs are traced. The role of Tsar Samuel as supreme military leader and diplomat is highlighted. The objective and subjective reasons that led to the conquest of the Bulgarian Tsardom by the Byzantine Empire are given.

23. Bulgarian Tsar Samuil and His Time. – In: Tsar Samuil († 1014) in battle for Bulgaria. Sofia, 2014, p. 7–28. ISBN 978-954-9472-31-8

The article is an overview. It presents the decisive military clashes between the Bulgarians, led by Samuel as military leader and Tsar on the one hand, and the army of the Byzantine Emperor Basil II the Bulgarian Slayer (976–1025) on the other: the battles at the Trayanovi Vrata Pass (August 17, 986), at Sperhei (996), at the Key Fortress (July 29, 1014). The most important events in the domestic political life of Samuilova Bulgaria are also presented.

24. Forward to Constantinople! The idea of conquering the Byzantine capital by the Bulgarians – Зборник радова Византолошког института, 50 (2013), S. 113–122. ISSN 0584-9888

The article traces the gradual acquaintance of Bulgarians with the Byzantine capital. Several Bulgarian rulers in the early Middle Ages visited Constantinople: Grod (VI century), Kubrat (605–665), Tervel (701–722), and some Khans in the VIII century. For the first time this idea found expression in practice during the reign of Khan Krum (796–814). His preparations for

the forthcoming siege in 814 are presented. Never in the history of medieval Bulgaria has such a large-scale preparation been undertaken for the conquest of the Byzantine capital Konstantinopel. Khan Krum harnessed all the military forces of his country to achieve his goal: after a series of devastating campaigns to deal a deadly blow to the empire. The victories over three Byzantine Vasilevs (Nicephorus I (802–811), Michael I. Rangave (811–813 and Leo V. the Armenian, 813–820) boosted his self-confidence and gave free rein to his political self-confidence. The Bulgarian ruler left the illusory impression that only his accidental (or achieved with God's intervention) death prevented the conquest of Constantinople by the Bulgarians. One hundred years later, this illusion resurfaced and found expression in the military actions of the Bulgarian Tsar Simeon I the Great (893–927).

25. The image of three separatists in the works of Niketas Choniates. - In: The Medieval Bulgarian and the “Others”. Collection in honor of the 60th anniversary of Prof. Petar Angelov. Sofia, 2013, pp. 249–262. ISBN 978-954-07-3454-5

The image of the Bulgarians in the image of the Byzantines in recent years has been the subject of numerous studies. The scientific interest in this regard was focused on the appearance, intellect and soul of the Bulgarians, on the Bulgarian nature and the Bulgarian rulers, etc. The image of the separatists in the Byzantine Empire and the medieval Bulgarian kingdom is more briefly affected. Initially, in historiography, both medieval (especially and mainly in Byzantium) and modern, they are presented primarily in a negative light. Perhaps that is why separatists tend to stay out of the interest of modern medievalism. Nevertheless, in the scientific literature of the twentieth and early twenty-first centuries, they and their possessions have been the subject of a number of serious scientific studies. The actions of three of them (Dobromir Hriz, Ivanko, Iohn Spiridonaki) are described in detail by the Byzantine historian Niketas Choniates (c. 1155–1215 / 6). The Byzantine historian and rhetor did not seek a deliberate comparison between the three, but his works are a good basis for a comparative characterization of these personalities. The political behavior, origin and physical appearance of the mentioned separatists are considered. Events from the daily life and the identification of these separatists with different animals are analyzed. What Niketas Choniates wrote about Dobromir Hriz, Ivanko and Iohn Spiridonaki is a very interesting moment in the voluminous work of the Byzantine writer.

26. The Christianization of the Bulgarians and the monasticism in the family of Boris I. Michael in the 9th-10th centuries.– In: Rome, Constantinople and Newly–Converted

Europe. Archaeological and Historical Evidence. Vol. I. Kraków – Leipzig – Rzeszów – Warszawa, 2012, S. 91–100. ISBN 978-3-86583-659-5; ISBN 978-83-89499-85-1; ISBN 978-83-936467-0-8

A particularly important role in the development of monastic life among Bulgarians was played by the Constantinople Studio Monastery “St. John the Baptist”. Theodore Studit (759–826), his brother Joseph Studit (762–832) and their uncle Plato settled here in 789. Since then, this monastery has occupied an important place for the construction of monastic and monastic life in early medieval Bulgaria. One of the first Bulgarians to become a monk in the Studio Monastery was Thaddeus the Scythian († 815). After the baptism, many monks from the Studio Monastery arrived in Bulgaria. As some of them were of Bulgarian and Slavic origin, they were able to preach in an accessible language among the local population. The influence of the Studio Monastery was expressed in the construction of Bulgarian monasteries on its model and the introduction of studio rules for monastic life. The early and mass spread of monasticism in the ruling family was one of the phenomena in the process of Christianization of Bulgaria. In addition to Boris himself, his two daughters, his brother Dox, his nephew Tudor Doxov, his son Simeon, his grandson Peter and others became monks and nuns.

27. Domestic political development of the revived Bulgarian kingdom (late twelfth - late thirteenth century): factors and problems. – Зборник радова Византолошког института, 46 (2009), pp. 167–176. ISSN 0584-9888

The article examines some general characteristics in the domestic political development of the Bulgarian kingdom in the twelfth and thirteenth centuries. For example, in the period 1185–1300 only one Bulgarian king experienced a natural death on the throne – all the others were killed. The role of the Cumans in Bulgarian political life was twofold. On the one hand, especially at the end of the twelfth and the first years of the thirteenth century, they had a decisive intervention in the victorious battles of the Bulgarian Tsars. On the other hand, their further interference in the political life of the country had a negative effect. An important factor in the political life of the country is the progressive development of separatism and decentralization processes in the country. Other factors were taken into account, such as the rule of underage rulers in the middle of the 13th century, the replacement of the Assen dynasty with the Terter dynasty, and others.

28. The Bulgarians and the Byzantine Empire (August-November 1185). - In: Tangra. Collection in honor of the 70th anniversary of Acad. Vasil Gyuzelev. Sofia, 2006, pp. 597–617. ISBN 978-954-07-2435-5

The article traces the political events in the Byzantine Empire and in the Bulgarian lands. Attention is drawn to the participation of Bulgarians in the defense of Thessaloniki in August 1185. It is reported that 7,000 people died, mainly from the Bulgarian infantry. The march of the Normans from Sicily in the summer of 1185 was the main factor that facilitated the actions of Assen-Belgun and Theodore-Peter for the restoration of the Bulgarian Tsardom. The thesis is expressed that the uprising was announced at the consecration of the church “St. Demetrius” in Tarnovo on October 26, 1185.

29. An account of Bulgarian history: Ioannes Scylitzes (cod. Ambr. P. 279): Ioannes Scylitzes (cod. Ambr. C. 279). – In: CIVITAS DIVINO–HUMANA. In honorem annorum LX Georgii Bakalov. Sofia, 2004, c. 335–338. ISBN 954-9942-60-0

In 1019, two Bulgarian military leaders, Elinag (Elemag) and Gavra, conspired against Byzantine rule. They were interrogated, the first being released and Gavra captured and punished. Of interest is the residence of Elemag – the medieval fortress of Belgrade. Within the early medieval Bulgarian kingdom there are two fortresses with this name - one on the Danube (today in Serbia) and the other on the Osuni (today Berat, in Albania). A description of the fortress contained in an interpolation to the Historical Arch of John Skilitza in the manuscript of cod. Ambrosianus C. 279 inf. from the 14th century puts an end to all doubts about the location of the Belgrade fortress, ruled in 1018 by Elemag. This text, which was not used in Bulgarian medieval studies, gives, albeit a vague idea of the appearance of Belgrade in the 11th century. It reads as follows: “The Belgrade Fortress is difficult reachable and completely inaccessible to enemies. Because from the south it is crowned with slopes, among which flows a river: Asona is called it. And [only] there is one entrance to the fortress ”.

30. The Bulgarian aristocracy in the war against the Byzantine Empire (971–1019). – In: Byzantina et Slavica Cracoviensia III. Byzantium and East Central Europe. Cracow, 2001, p. 141–158. ISSN 1230-4603

The article presents in detail all the personalities who participated in the epoch-making war against the Byzantine Empire in the period 971-1019. To some extent, the article has a

prosopographical character. Special attention is paid to those Bulgarian aristocrats whose possessions were on both sides of the Middle Danube.

31. Historical notes about a Bulgarian princess in Constantinople in the 14th century. – *Etudes balkaniques*, 33/1–2 (1997), p. 183–199. ISSN 0324-1654

The article examines the life and destiny of the daughter of Tsar Ivan Alexander (1331–1371) Kiratsa-Maria. While still a little girl, she became the wife of the Byzantine heir to the throne, Andronicus I, who later became emperor. Together with him she spent nearly three years in a Byzantine dungeon. She later healed her blind husband and son. He lived in Genoa for some time and ended his life as a nun Macaria in the early fifteenth century.

32. The Hungarians in the Bulgarian Tsardom in the 13th–14th centuries. – In: *Byzance et ses voisins. Mélanges à la mémoire de Gyula Moravcsik à l'occasion du centième anniversaire de sa naissance. – Acta Universitatis de Attila József nominatae. Opuscula byzantina IX. Generalia. Szeged, 1994, c. 77–85. ISBN 963 85152 036*

The article does not examine tribal groups, but only the presence of individuals. Among them are the Hungarian princess, daughter of King Andrew II of Hungary. In domestic sources she is mentioned with the name Anna, and in Byzantine sources with the name Maria. In 1219 she became the wife of Tsar Ivan Assen II and later accepted the Orthodox faith. Another curious person is the Hungarian Inas, who arrives in Bulgaria as a mercenary and with his detachment fights for the cause of the Bulgarian Tsardom.

33. Military-political history of the medieval town of Borui. – *Военноисторически сборник*, 50/3 (1981), pp. 34–44. ISSN 0204-4080

In his first scientific publication, the author examines in detail the history of the medieval Byzantine and Bulgarian city of Beroea (Borui). The emphasis is mainly on political history. This is the first special study based mainly on written historical sources. Of note is the fact that it is cited in *Tabula Imperii Byzantini*. Hrsg. H. Hunger. Bd. 6. Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos) von P. Soustal. Wien, 1991.